

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi mielenterveyslain (1116/1990) muuttamisesta (tahdon vastaisen lääkehoidon oikeussuojakeinot)

Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi mielenterveyslain (1116/1990) muuttamisesta. Mielenterveyslaisissa säädetään sekä mielenterveyspalvelujen järjestämisestä, että potilaan tahdosta riippumattomasta hoidosta.

Tausta

Suomi sai Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta (EIT) vuonna 2012 langettavan päätöksen tapauksessa X v. Suomi (nro 34806/04). Tuomiossaan EIT katsoi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 5 artiklan mukaista oikeutta vapauteen ja 8 artiklan mukaista oikeutta yksityiselämään oli loukattu. Jälkimmäinen loukkaus liittyi potilaalle hänen tahtonsa vastaisesti annettuun lääkitykseen. Tähän liittyen EIT totesi riittävien oikeusturvatakeiden puuttuvan.

Myös kansallisissa tuomioistuimissa on käsitelty potilaan tahdon vastaisesti annettua lääkitystä koskevia tapauksia. Turun hovioikeus katsoi huhtikuussa 2022 antamassaan tuomiossaan (S 21/1053), että X v. Suomi –tuomion antamisen jälkeen täsmennetty muistutus- ja kantelumenettely antoi riittävän oikeussuojan. Toukokuussa 2022 Vaasan hovioikeus taas katsoi (S 21/871), ettei kantajalla ollut käytettävissä tehokkaita oikeussuojakeinoja, koska X v. Suomi -tuomion jälkeen ei ole säädetty uusista oikeussuojakeinoista.

Euroopan neuvoston täytäntöönpano-osasto ilmoitti puolestaan kesäkuussa 2021 katsovansa, ettei X v. Suomi -tuomiota ole edelleenkaan pantu täytäntöön täysimääräisesti. Tuomion täytäntöönpano siirrettiin ministerikomitean tehostettuun seurantaan ja sitä käsiteltiin Euroopan neuvoston ministerikomiteassa joulukuussa 2021. Päätöslauselmassaan ministerikomitea kehottaa Suomea ryhtymään kiireellisesti lainsäädäntötoimenpiteisiin tuomion täytäntöönpanon loppuunsaattamiseksi.

Hallituksen esitys toteuttaa osaltaan myös pääministeri Marinin hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan lainsäädännöllä vahvistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttäjien itsemääräämisoikeutta (kohta 3.6.1).

Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on parantaa tahdosta riippumattomassa psykiatrisessa hoidossa olevien potilaiden oikeusturvaa edellyttämällä kirjallisen päätöksen tekemistä potilaan tahdon vastaisesti annettavasta säännöllisestä psykiatrisesta lääkehoidosta silloin, kun potilas vastustaa lääkettä tai kun potilaan tahdosta ei saada selvyyttä.

Potilaalla olisi jatkossa mahdollisuus valittaa tästä päätöksestä hallintotuomioistuimeen. Lääkehoidosta koskeva päätös saataisiin kuitenkin panna täytäntöön heti muutoksenhausta huolimatta, jotta potilaalle lääketieteellisen perusteiden mukaisesti annettava asianmukainen lääkehoito voidaan turvata.

Tavoitteena on saattaa vallitseva osin epäselvä oikeustila Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen edellyttämälle keskeisten ihmisoikeussopimusten mukaiselle tasolle. Muutos on tarpeen myös kansallisen oikeuskäytännön yhtenäisyyden turvaamiseksi. Eri tuomioistuinten tosiseikoiltaan vastaavissa tapauksissa antamia toisistaan poikkeavia ratkaisuja ei voida pitää potilaiden oikeusturvan toteutumisen näkökulmasta asianmukaisena.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023. Esitys liittyy valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen.

Vastausohjeet vastaanottajille

Annetut lausunnot ovat julkisia ja ne julkaistaan lausuntopalvelussa sekä hankkeen sivuilla.

Pyydämme sisällyttämään lausuntoon lyhyen (enintään puolen sivun mittaisen) tiivistelmän, joka otetaan sellaisenaan lausuntoyhteenvetoon.

Annetut lausunnot otetaan huomioon hallituksen esityksen viimeistelemisessä.

Lausunnot pyydetään jättämään ensisijaisesti lausuntopalvelu.fi –palveluun.

Tarvittaessa lausunnon voi toimittaa sähköisesti osoitteeseen: kirjaamo.stm@gov.fi tai postitse osoitteeseen: Sosiaali- ja terveysministeriö, PL 33, 00023 VALTIONEUVOSTO.

Saatteessa pyydetään mainitsemaan asianumero VN/813/2021 ja STM005:00/2021.

HUOM! Lausuntoa ei tarvitse lähettää erikseen sähköpostitse tai postitse, jos vastaaja vastaa lausuntopalvelun kautta.

Aikataulu

Lausunnot pyydetään toimittamaan 22.7.2022 mennessä.

Lausuntoyhteenvedossa otetaan huomioon vain määräaikaan mennessä saapuneet lausunnot.

Valmistelijat

Lisätietoja lausuntopyyntöä antavat:

23.6. saakka erityisasiantuntija Maija Miettinen, puh. +358 295 163 452

24.6.-17.7. johtaja Jaska Siikavirta, puh. +358 295 163 394

18.7. alkaen hallitusneuvos Kirsi Ruuhonen, puh. +358 295 163 239

Sähköpostiosoitteet: etunimi.sukunimi@gov.fi

Liitteet:

[HE luonnos mielenterveyslain muuttamisesta \(tahdon vastaisen lääkityksen oikeussuojakeinot\) 10.6.2022.pdf](#) - Utkast till regeringsproposition (på finska)

[RP Huvudsakliga innehåll och paragrafer 03062022.pdf](#) - Propositionens huvudsakliga innehåll och paragrafer

Jakelu:

Ab Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området - FSKC

Ahvenanmaan hallintotuomioistuin

Ahvenanmaan ympäristö- ja terveydensuojeluviranomainen

A-klinikkasäätiö

Aluehallintovirastot

Diakonia-ammattikorkeakoulu

DigiFinland Oy

Duodecim

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia

Etelä-Karjalan sairaanhoitopiiri

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue

Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri

Etelä-Savon hyvinvointialue

Etelä-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Helsingin hallinto-oikeus

Helsingin ja uudenmaan sairaanhoitopiiri

Hyvinvointiala HALI ry

Hämeenlinnan hallinto-oikeus

Ihmisoikeuskeskus

Ihmisoikeusliitto

Itä-Savon sairaanhoitopiiri

Itä-Suomen aluehallintovirasto

Itä-Suomen hallinto-oikeus

Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Iso

Itä-Uudenmaan hyvinvointialue

Kainuun hyvinvointialue

Kansaneläkelaitos

Kanta-Hämeen hyvinvointialue

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue
Keski-Suomen hyvinvointialue
Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Koske ry
Keski-Uudenmaan hyvinvointialue
KoKoA -Koulutetut Kokemusasiantuntijat ry
Korkein hallinto-oikeus
Kuluttajaliitto
Kunta- ja hyvinvointialuetyöntajat KT
Kuntaliitto
Kymenlaakson sairaanhoitopiiri
Kärkullan kuntayhtymä
Lapin aluehallintovirasto
Lapin hyvinvointialue
Lapin sairaanhoitopiiri
Lapsiasiavaltuutettu
Lounais-Suomen aluehallintovirasto
Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Länsipohjan sairaanhoitopiiri
Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
Lääkäripalveluyritykset LPY
Mielenterveyden keskusliitto
Mielenterveysomaisten keskusliitto –FinFami ry
Mielenterveyspooli
MIELI Suomen Mielenterveys ry
Muistiliitto
Neuroliitto
Niuvanniemen sairaala
Oikeuskanslerinvirasto
Oikeusministeriö
Omaishoitajaliitto
Osallisuuden Aika ry
Pirkanmaan hyvinvointialue
Pirkanmaan sairaanhoitopiiri
Pohjanmaan hyvinvointialue
Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskus Sonet Botnia
Pohjois-Karjalan hyvinvointialue
Pohjois-Karjalan sairaanhoitopiiri
Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri
Pohjois-Savon hyvinvointialue
Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri
Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
Pohjois-Suomen hallinto-oikeus
Päihdeasiamies
Päijät-Hämeen hyvinvointialue
Päijät-Hämeen sairaanhoitopiiri
Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA
Rikosseuraamuslaitos
Saamelaiskäräjät
Sairaanhoitopiirien johtajat ry

Satakunnan hyvinvointialue
Satakunnan sairaanhoitopiiri
SILE-hanke
Sininauhaliitto
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
Suomen Kuntaliitto
Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer
Suomen Lääkäriliitto
Suomen nuorisopsykiatrisen yhdistys
Suomen Potilasasiamiehet ry
Suomen Potilasliitto
Suomen Psykiatryhdistys
Suomen Psykologiliitto
Suomen sairaanhoitajaliitto
Suomen sosiaalioikeudellinen seura
Suomen Terveystieteiden tutkimuskeskus ry
Tehy ry
Terveystieteiden tutkimuskeskus
Terveys- ja sosiaalialan neuvottelujärjestö TSN/ Sosiaali- ja terveysalan
neuvottelujärjestö Sote ry
Terveys- ja Sosiaalialan Yrittäjät - TESO ry
Turun hallinto-oikeus
Vaasan hallinto-oikeus
Vaasan sairaanhoitopiiri
Valtakunnallinen kansanterveystyön johtajaverkosto
Valtakunnallinen kansanterveystyön johtajaverkosto
Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE
Vammaisfoorumi
Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE
Vanhan Vaasan sairaala
Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto Valli ry
Vankiterveydenhuollon yksikkö
Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
Varsinais-Suomen hyvinvointialue
Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri
Yhdenvertaisuusvaltuutettu
Ålands hälso- och sjukvård
Ålands landskapsregering

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Siikavirta Jaska
Sosiaali- ja terveysministeriö

Ruuhonen Kirsi
Sosiaali- ja terveysministeriö